

DOI: 13.33310/2518-7813-2019-65-2-290-295
УДК 371.13:37.043.1

Наталя СУЛТАНОВА

доктор педагогічних наук,
доцент кафедри спеціальної освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського,
м. Миколаїв, Україна
e-mail: sultanovanv@ukr.net

Світлана БЕЗУШКО

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психології та здоров'я людини
ПВНЗ «Медико-Природничий університет»,
м. Миколаїв, Україна
e-mail: bsv2649@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті охарактеризовано уточнення сутнісних ознак й змісту понять «гендер», «гендерна культура», «гендерний підхід», також визначено проблемні аспекти гендеру у закладах освіти на основі загального огляду наукових публікацій. Наголошується актуальність професійної підготовки майбутніх педагогічних фахівців у закладах вищої освіти. Обґрунтована необхідність формування гендерної культури студентів університету, заснованої на ідеї гендерної державної політики.

Розглянуто питання впровадження і вдосконалення практичної підготовки студентів, як майбутніх вихователів, вчителів і педагогів. Авторами підкреслена також можливість й доцільність озброєння студентів додатковими знаннями з гендерної тематики.

Ключові слова: гендер, педагогічна компетентність, гендерна компетентність, гендерна культура, гендерна грамотність, гендерні знання, гендерний підхід.

Соціально-економічні та політичні перетворення, що відбулися протягом XIX–XX століть, внесли значні зміни у статево-рольові відносини в усіх сферах соціального буття людини, зумовили зміну статусів жінки і чоловіка у суспільстві, призвели до виникнення нових форм шлюбу, трансформації раніше усталених соціально-культурних стереотипів маскуліності-фемінності тощо. У такому динамічно стрімкому соціально-культурному середовищі сучасне молоде покоління повинне швидко адаптуватися до нових умов, постійно поповнювати свої знання і будувати свої відносини з іншими людьми на засадах толерантності, розуміння, поваги, співучасті і співпраці, що є запорукою гендерної рівності. Водночас традиційні стереотипні погляди на ролі, норми та цінності, які суспільство продовжує пропонувати чоловікові і жінці у процесі соціалізації, не можуть і не повинні впливати на існуючі перетворення. Сьогодні питання забезпечення гендерної рівності в Україні набуває дедалі більшої актуальності. Реалізація принципу рівних прав та можливостей на всіх рівнях суспільного життя виступає необхідною передумовою формування в державі цивілізованого, паритетного суспільства та його інтеграції в європейський освітній простір. Тому головним завданням, яке сьогодні вирішує наукова спільнота, є створення кращого світу для всіх

людей, у якому не буде місця будь-якій нерівності: класовій, гендерній, расовій чи етнічній. Відповідні обов'язки щодо цього взяла на себе й Україна, підписавши разом з 189 країнами – членами ООН Декларацію Тисячоліття, у якій поряд із цінностями та принципами розвитку суспільства передбачено досягнення рівності жінок і чоловіків. Реалізація основних стратегічних напрямів щодо гендерної модернізації в освіті відбувається відповідно до Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005 р.), наказу Міністерства освіти і науки України «Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту» (2009 р.) та інших нормативно-правових документів.

У цьому аспекті закономірно відбуваються кардинальні зміни у змісті теоретико-методологічних підходів в освіті: по-новому окреслюються цілі навчання і виховання молоді. Водночас маємо констатувати, що шкільним учителям, вихователям, іншим працівникам системи освіти, студентам, широкому колу громадськості все ж бракує інформації з теорії гендеру та практики проведення відповідної роботи щодо гендерної просвіти. Така прогалина окреслена низкою причин: неготовність суспільства до правильного розуміння гендерних знань, відсутність багатьох програм і рекомендацій з гендерної тематики,

компетентних фахівців тощо. Тому гендерна тематика має особливу актуальність, що зумовлює необхідність упровадження її в освітні установи, зокрема через формування у студентів закладів вищої освіти професійної компетентності з гендерної грамотності.

Актуальними в контексті проблематики є численні наукові розвідки, що присвячено гендерній педагогіці, гендерному вихованню та освіті, міжстатевим стосункам, статево-вихованню, загальній теорії гендеру (С. Вихор, О. Вороніна, О. Василенко, Т. Говорун, Т. Дороніна, В. Єремеева, І. Євтушенко, В. Єремеева, О. Кікінежді, О. Кононко, І. Кон, В. Кравець, Л. Левшин Є. Ільїн, А. Москальова, Л. Раскін, Т. Тітаренко, Л. Попова, А. Хріпкова та ін.). Специфіка підготовки педагогів до роботи зі студентами різної статі розкривається у дослідженнях В. Кагана, О. Кікінежді, А. Краковського, І. Кона, А. Мудрика, М. Савченко, І. Цимбал, І. Цимбалюка, Л. Штильової та ін. Методологічні аспекти гендерної освіти вивчали закордонні педагоги та психологи: С. Бем, Ф. Джес, К. Джеклін, С. Кесслер, У. Маккена, Е. Маккобі та інші. Учені наводять переконливі аргументи щодо необхідності гендерного виховання студентської молоді та, передусім, ознайомлення педагогів й інших працівників освіти із гендерною проблематикою.

Метою статті є здійснити аналіз теоретичних підходів до проблеми гендерної компетентності майбутніх вчителів; виявити значимість змісту поняття гендер й доцільність формування гендерної компетентності студентів педагогічних спеціальностей під час навчання у закладах вищої освіти; охарактеризувати науково-методичне забезпечення формування гендерної професійної компетентності студентів педагогічних спеціальностей.

На зламі ХХ–ХХІ століть відбулися суттєві зміни традиційних поглядів на поняття «стать», під яким зазвичай розуміли біологічні особливості чоловіків і жінок. Проте для характеристики й опису статево-рольової поведінки представників кожної статі такого трактування стало недостатньо. Це зумовило необхідність уведення в широкий науковий обіг більш ґрунтовного поняття «гендер», що, по суті, стало початком розвитку і подальшого дослідження моделювання і конструювання соціального становлення статі через соціокультурну практику [1].

Дослідження історії становлення поняття «гендер» дозволяють стверджувати, що його масове використання відбувалось протягом тривалого часу, при цьому проблеми виникали навіть на рівні такої термінології, яку цілком доречно було використовувати. Наприклад, Г. Сілласте поняття «гендер» трактувалося як «соціально-

статеві стосунки». На думку С. Айвазової, найбільш точним перекладом терміна «гендер» є такі формулювання: «соціально-організовані стосунки між статями», «соціальні стосунки статі», «соціальна стать». Перекладачі праці С. Мілет «Сексуальна політика» використовували поняття «рід», «родові стосунки» замість «гендерні стосунки» [13, 72].

О. Вороніна підкреслює, що введення поняття «гендер» зумовлене необхідністю розрізнити біологічну і соціальну стать. При цьому біологічну стать треба розуміти «як сукупність анатомо-біологічних особливостей», а соціальну – «як соціокультурний конструкт, який товариство «надбудовує» над фізіологічною реальністю» [3, 76]. Науковець пояснює, що поняття «гендер» позначає по суті і досить складний соціокультурний процес: продукування суспільством відмінностей у чоловічих і жіночих ролях, поведінці, ментальних та емоційних характеристиках і сам результат – соціальний конструкт гендера [3, 81].

Підвищення уваги українських вчених до проблем гендеру спонукало їх до наукового пошуку, результатом якого стало, зокрема, виконання дисертаційних досліджень дотичних до гендерного виховання підростаючого покоління. До них відносимо: О. Василенко «Педагогічні умови статевого виховання старших підлітків у позаурочній діяльності» (2007); С. Вихор «Гендерне виховання учнів старшого підліткового та раннього юнацького віку» (2006); О. Главацька «Проблема підготовки майбутніх вчителів до статевого виховання учнів» (2000); М. Зубілевич «Гендерне виховання дівчат-підлітків у Великій Британії» (2007); О. Кізь «Формування психологічної готовності вихованців інтернатних закладів до створення сім'ї» (2003); І. Мунтян «Гендерний підхід у професійній підготовці студентів вищих педагогічних закладів» (2004); Н. Павлушенко «Гендерне виховання дітей молодшого шкільного віку» (2011); О. Рибалка «Формування готовності студентів біологічних факультетів до виховання у підлітків культури міжстатевих стосунків» (2005); М. Савченко «Гендерне виховання дітей старшого дошкільного віку» (2013); В освіті гендерний підхід являє собою «засіб пізнання дійсності, де протидія та нерівність чоловічих і жіночих якостей особистості, їх мислення, особливості поведінки закріплюють взаємозв'язок між біологічною статтю й досягненнями в соціальному житті» [7, 61–78].

У педагогічну теорію однією із перших понять «гендерний підхід», «гендерний вимір» увела Л. Штильова, яка зазначила, що в педагогіці гендерний підхід поки що сприймають як наукову екзотику [2].

У педагогіці гендерний підхід визначається трьома рівнями: 1) макрорівень – це можливість

відступити на крок від патріархальної залежності, залучення чоловіків у якості вчителів; 2) мезорівень – це важливість формування компетентності вчителя, а саме – гендерної компетентності; 3) мікрорівень – урахування гендерних особливостей вихователя-вихованця [5].

За останнє десятиліття гендерний підхід в освіті визначив нову галузь знання, а саме – гендерну педагогіку. Формуванням змісту гендерної педагогіки займаються: В. Кравець, І. Кльоцина, Л. Штильова та багато інших. В їх численних працях досить широко висвітлено освітню проблематику гендеру. Зокрема, обґрунтовану методологічну базу української гендерної педагогіки заклав В. Кравець, на думку якого, гендерна педагогіка являє собою «сукупність підходів, спрямованих на те, щоб допомогти дітям різної статі відчувати себе у школі комфортно, успішно підготуватись до статево-рольової поведінки в сім'ї» [8, 9].

У вітчизняній освіті в попередні періоди вже здійснено кілька спроб реалізувати гендерний підхід в умовах загальноосвітнього навчального закладу. Але найважливішою складовою успіху щодо реалізації гендерного підходу в освіті є педагогічна майстерність. Професіоналізм учителя – це умова ефективного виховного процесу. Однак в основі ефективності педагогічної компетентності з теорії і практики гендерної обізнаності лежить насамперед просвіта студентів педагогічних вищих навчальних закладів. Рівень оволодіння необхідними гендерними знаннями, нормами, цінностями, поглядами на сучасні соціальні ролі жінки і чоловіка, можна визначити як рівень оволодіння гендерною компетентністю особистості. Гендерній компетентності присвячено чимало наукових праць: О. Блонська, Т. Голованова, С. Гришак, Т. Дороніна та ін. Також питання професійної підготовки студентів педагогічних вишів через призму гендерного підходу досліджує низка вчених (І. Кльоцина, А. Мудрік, І. Мунтян, О. Цокур, Е. Ярская-Смирнова та ін.) Значний внесок у розробку концепції гендерного підходу в педагогічній освіті здійснили А. Вороніна (розробка теорії та методології гендерних досліджень, визначення їх місця в системі підготовки студентів), Л. Штильова (розробка методичних програм для вчителів щодо впровадження гендерної освіти та виховання в середній школі). Гендерний підхід під час підготовки майбутніх учителів має місце в роботах Н. Гендерник, С. Матюшкової, М. Полив'яної, А. Шнирова, Л. Шолохової та інші. Як і більшість дослідників ми вважаємо, що концепція гендерної компетентності має багатовимірне і специфічне значення.

Під гендерною компетентністю розуміємо знання основ гендерної теорії; знання законодав-

чих і нормативних актів; володіння формами та методами гендерного виховання; знання психофізіологічних особливостей різностатевих дітей; уміння організувати навчально-виховний процес з урахуваннями статевих особливостей школярів, студентів; здатність сформувати власну гендерну ідентичність, а також оволодіння гендерною культурою.

Професійний досвід майбутніх учителів з гендерної грамотності В. Железняк охарактеризував як «інтегральну характеристику педагога, що має у своєму складі три компоненти: теоретико-методологічний, що відображає суть концептуальних засад розуміння феномену гендера, гендерованого суспільства, гендерної свободи та демократії, егалітарних стосунків в освітньому середовищі; організаційно-технологічній, що орієнтує педагога на виконання специфічних функцій професійної діяльності, пов'язаних із реалізацією принципів гендерного підходу в освіті; мотиваційно-особистісний, що зумовлює відмову від застарілих гендерних стереотипів, вияв гендерної чуйності, толерантності, пошук нових стратегій самореалізації як педагога-гендеролога» [4].

На переконання Л. Яворської, «досвідчений педагог досконало знає типові вияви особистості школяра на різних вікових етапах розвитку, помічає новоутворення його особистості, розуміє природу вікових криз» [14, 44].

Проте на сьогоднішній день бракує необхідних методичних розробок, практикумів, пов'язаних з гендерною проблематикою, утруднює роботу педагогів щодо навчання і виховання дітей різної статі [6]. Якщо навіть такі розробки наявні, серед багатьох проблем, які виникають у педагогів під час організації навчального процесу і виховної роботи, є протиріччя між функціональною необхідністю і практичним невмінням відтворити теоретичні розробки на практиці.

Таку тенденцію пов'язують із тим, що педагогічний колектив, не володіючи гендерними методиками щодо процесу соціалізації учнів різної статі, не може сприймати та, відповідно, реалізувати гендерний підхід в освіті дітей. Отже погоджуємося з багатьма дослідниками, які зазначають, що в сучасних закладах освіти організація виховного процесу з боку вчителів недосконала і має ряд негативних особливостей: 1) відсутність гендерного орієнтованого підходу у вихованні, а саме: одностороння концентрація уваги на різностатевий колектив учнів; 2) відсутність дисциплінарного підходу та креативності з боку вчителів тощо. Недосконалість виховного процесу провокує виникнення в учнівському колективі несприятливого середовища, а також призводить до відсутності високого рівня взаєморозуміння між хлопцями та

дівчатами, негативної ідентифікації. Крім цього, в закладах освіти майже відсутнє регулювання педагогами процесу маскулінізації-фемінізації учнів.

Необхідно зазначити, що професіоналізм студентів педагогічних спеціальностей у рамках гендерної компетентності має відповідати цілій низці вимог, зокрема: формування власної позитивної соціальної ролі; об'єктивне оцінювання якостей маскулінності і фемінності в учнів підліткового віку; сприйняття статево-рольової поведінки вихованців; знання психофізіологічних особливостей учнів; комунікативність та організаційність. Така підготовка студентів з питань гендерної обізнаності має проводитися з метою підвищення їхнього компетентного рівня, майбутньої педагогічної культури тощо. Зазначене зумовлене тим, що проблеми сучасного соціального суспільства ставлять нові завдання перед майбутніми і теперішніми фахівцями, одночасно вимагаючи від них не лише професійної активності, а й уміння бути успішними у цій професії на практиці, уміння грамотно і креативно мислити, мати сформовану навчальну та виховну базу і творчий арсенал. І розпочинати потрібно з питання гендерної культури, що є запорукою гендерної компетентності й вихованості педагогічного працівника-вихователя.

Гендерна культура – глобальне осмислення картини світу в ракурсі сучасного гендерного погляду, відмова від дискримінацій за статевою ознакою, егалітарне визнання рівності прав і можливостей чоловіків і жінок у суспільстві [10]. Гендерну педагогічну культуру визначають такі компоненти, як: гендерна грамотність, гендерна самоосвіта, гендерна чутливість. У контексті професійної діяльності вчителя ці компоненти доповнюють один одного.

В основі гендерної культури лежить гендерна компетентність педагога. Майбутній фахівець повинен володіти в межах освоєваної ним професії гендерною компетентністю, яка безумовно пов'язана з професійною діяльністю. Гендерна культура надає певний сенс цінностям і орієнтаціям особистості з вагомим акцентом на толерантний характер гендерних ролей у суспільстві. Таким чином, гендерна компетентність у сукупності представляє знання про гендер, гендерні підходи в освіті, стратегію організації гендерного підходу в педагогічній роботі.

Але, як ми уже зазначали, формування відповідного компетентного рівня гендерної культури у вчителів закладів загальної середньої освіти слід розпочинати ще у закладах вищої освіти, оскільки досить часто випускники педагогічних спеціальностей виявляються не здатними до творчої діяльності на практиці. Адже ці освітні

заклади повинні виконувати не тільки функції передачі знань у процесі підготовки компетентного фахівця, а й бути організаторами виховної роботи на різних рівнях.

Надзвичайно корисним було б ознайомити студентів, як майбутніх вчителів й вихователів, із різними науковими методичними рекомендаціями стосовно гендерного виховання хлопчиків і дівчаток у закладах середньої освіти, які пропонують багато дослідників. Такі рекомендації можна знайти у провідних українських учених (С. Вихор, Т. Говорун, О. Кікінежді, В. Кравець, О. Луценко, Н. Павлущенко, Н. Слюсаренко, О. Цокур та ін.). Методичні рекомендації допоможуть студентам отримати професійну підготовку для роботи з дітьми (підготуватися до гендерного виховання учнів різних вікових категорій: дошкільнят, молодших школярів, підлітків і старшокласників; навчитися здійснювати гендерний підхід до учнів у сфері дозвільової діяльності, під час окремих виховних заходів).

У даний час проводиться експертиза прихованих дискримінацій у навчальній літературі та методичних посібниках, розробляються необхідні рекомендації і програми, які дають можливість переосмислення стереотипних уявлень про роль чоловіка і жінки в суспільстві. Так, у «Посібнику для вчителів» за загальною редакцією Т. Говорун, О. Кікінежді знаходимо визначення: «Прихована дискримінація – це наявність гендерних стереотипів у шкільних матеріалах, які пропонують дітям певні моделі для ідентифікації. Саме цей тип «прихованих» навчальних планів присутній у змісті шкільної освіти України» [12, 22]. Відомо, що поняття «прихований навчальний план» вперше було застосовано американським педагогом Філіпом Джексоном. Визначають три виміри прихованого навчального плану, в якому наявні складові патріархальних відносин, а саме: в організації функціонування самого закладу (гендерна стратифікація посад, платні, кар'єрного зростання та ін.); у змісті навчальних дисциплін (військова підготовка для хлопців, медична – для дівчат тощо); у стилях викладання та оцінювання учнів (заохочення хлопців до точних наук, а дівчат – до гуманітарних та ін.).

Особливу увагу треба звернути на те, що отримання знань у студентів з гендерної тематики є нерозривним з поняттям «гендерна ідеологія у державі». Тому майбутнім вчителям треба розкрити основні напрями гендерної політики, охарактеризувати статті з Конституції України про рівні права і можливості жінок і чоловіків, Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків і жінок», Указ Президента України від 26.07.2005 № 1135/2005 «Про вдосконалення

роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» та інші. Адже гендерна ідеологія в закладах середньої освіти привносить уявлення про цінність соціальних ролей чоловіка і жінки, культуру стосунків, відмінність виховання хлопців і дівчат, відмову від «безстатевої» педагогіки і рівняння на партнерство і взаємоповагу.

Отже перед системою сучасної освіти стоїть ключове завдання – гендерна підготовка студентів закладів вищої педагогічної освіти, як майбутніх вчителів, обізнаних фахівців з окресленої про-

блематики. Вважаємо, що її реалізація можлива не тільки через інтеграцію гендерного компонента в освіту, а й шляхом інтеграції в політику освіти гендерної педагогічної культури. Розглядаючи динаміку впровадження гендерної стратегії в освіті, можна дійти висновку, що ніяке виховання не може бути успішним без урахування статевої приналежності, а при його організації слід брати до уваги суттєві відмінності чоловіків і жінок. Лише за таких умов підростаюче покоління буде мати підвищений рівень гендерної рівності, освіченості, культури.

Список використаних джерел

1. Берн Ш. Гендерная психология / Ш. Берн. – СПб. : Прайм-Еврознак, 2002. – 318 с.
2. Вихор С. Т. Гендерне виховання учнів старшого підліткового та юнацького віку : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / С. Т. Вихор. – Тернопіль, 2005. – 203 с.
3. Воронина О. А. Формирование гендерного подхода в социальных науках / О. А. Воронина // Гендерный калейдоскоп. Курс лекций / под общ. ред. М. М. Малышевой. – М. : АCADEMIA, 2002. – 520 с.
4. Железняк О. В. Технології гендерного виховання як основа набуття професійної компетентності сучасного педагога / О. В. Железняк // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Т. 136. – Вип. 123: Педагогіка. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – С. 59–63.
5. Каменская Е. Н. Гендерный подход в педагогике / Е. Н. Каменская. – Ростов н/Д : Изд-во Ростовского ун-та, 2006. – 176 с.
6. Кікінежді О. М. Формування гендерної культури молоді: науково-методичні матеріали до тренінгової програми : навчальний посібник / О. М. Кікінежді, О. Б. Кіз. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. – 160 с.
7. Клецина И. С. От психологии пола – к гендерным исследованиям в психологии / И. С. Клецина // Вопросы психологии. – 2003. – № 1. – С.61–78.
8. Кравець В. П. Гендерна педагогіка : навчальний посібник / В. П. Кравець. – Тернопіль : Джура, 2003. – 416 с.
9. Кравець В. П. Гендерний порядок в українській державі (кінець ХХ – поч. ХХІ ст.) / В. П. Кравець // Гендерна освіта в Україні: світоглядні та праксеологічні аспекти реалізації: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 24 листопада 2011 р.). – Дніпропетровськ, 2012. – С. 18–27.
10. Луценко О. А. Гендерна культура – процес формування цінностей і нового типу свідомості / О. А. Луценко // Гендерні стратегії сталого розвитку України / за наук. ред. Л. С. Лобанової. – К. : Фенікс, 2004. – С. 113–124.
11. Петренко О. Проблема періодизації розвитку гендерних підходів до вітчизняної освіти й виховання у радянський період / О. Петренко // Історико-педагогічний альманах. – 2011. – № 1. – С. 16–21.
12. Посібник для вчителів: навчально-методичний посібник для загальноосвітніх закладів / Т. Говорун, О. Кікінежді та ін. ; за заг. ред. проф. Т. Говорун. – К., 2011. – 805 с.
13. Федорова І. І. Соціально-філософський аспект гендерної проблеми в Україні / І. І. Федорова // Формування сучасного світогляду жінок і чоловіків щодо необхідності гендерних перетворень у суспільстві шляхом застосування сучасних технологій та механізмів розвитку ідеології гендерного паритету : матеріали наук.-практ. конф. та регіон. семінарів-практикумів / Голова редкол. М. А. Орлик. – К. : ІВЦ «Видавництво «Політехніка», 2004. – С. 396 с.
14. Яворська С. Т. Новий погляд на давні проблеми: До аналізу методів навчання / С.Т. Яворська // Педагогіка і психологія. – 2004. – № 1. – С. 124–135.

References

1. Bern, Sh. (2002). Gender psychology. St. Petersburg.
2. Vykhor, S. T. (2005). Pupils' gender upbringing of the senior adolescent and early adolescence. Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Studies: 13.00.07. Ternopil.
3. Voronina, O. A. (2002). Formation of a gender perspective in the social sciences. *Gender Kaleidoscope. Lecture course*. Moscow: ACADEMIA.
4. Zheliezniak, O. V. (2010). Technologies of gender upbringing as a basis for acquiring the professional competence of a modern teacher. *Scientific works: Scientific-methodical journal*. V. 136. E. 123. Mykolayiv.
5. Kamenskaya, E. N. (2006). Gender approach in pedagogy. Rostov-on-Don.
6. Kikinezhdі O. M., Kiz, O. B. (2006). Formation of the gender culture of youth: scientific and methodical materials for the training program: a manual. Ternopil: Educational book – Bogdan. [in Ukrainian].
7. Kletsina, I. S. (2003). From gender psychology to gender studies in psychology. *Psychology issues*. No. 1.
8. Kravets, V. P. (2003). Gender Pedagogy: tutorial. Ternopil: Dzhura.
9. Kravets, V. P. (2012). Gender order in the Ukrainian state (the end of the twentieth century – the beginning of the XXI century). *Gender education in Ukraine: outlook and praxis aspects of implementation: materials of the Ukrainian scientific and practical conference*. [in Ukrainian].
10. Lutsenko, O. A. (2004). Gender culture is a process of formation of values and a new type of consciousness. *Gender strategies for sustainable development of Ukraine*. Kiev: Feniks.
11. Petrenko, O. (2011). The problem of periodization of the development of gender approaches to native education and upbringing in the Soviet period. *Historical and pedagogical almanac*. No 1.

12. Kikinezhd, O., Hovorun, T. (2011). Teacher's Guide: tutorial for general education institutions. Kiev. [in Ukrainian].
13. Fedorova, I. I. (2004). Socio-philosophical aspect of the gender problem in Ukraine. *Formation of the modern outlook of women and men on the need for gender transformation in society through the application of modern technologies and mechanisms for the development of the gender parity ideology: materials of the Ukrainian scientific and practical conference, regional workshops*. Kyiv. [in Ukrainian].
14. Yavorska, S. T. (2004). A new look at the long-standing problems: An analysis of teaching methods. *Pedagogy and psychology*. No 1. [in Ukrainian].

Наталья Султанова, Светлана Безушко. Формирование гендерной компетентности будущих педагогов в высших учебных заведениях

В статье охарактеризованы признаки и содержания понятий «гендер», «гендерная культура», «гендерный подход», также определены проблемные аспекты гендера в учреждениях образования на основе научных публикаций. Отмечается актуальность профессиональной подготовки специалистов в высших педагогических учебных заведениях. Обоснована необходимость формирования гендерной культуры студентов университета, основанной на идее гендерной государственной политики.

В исследовании рассмотрены вопросы внедрения и совершенствования практической подготовки студентов, как будущих учителей и педагогов. Автором подчеркнута возможность вооружение студентов дополнительными знаниями по гендерной тематике.

Ключевые слова: гендер, педагогическая компетентность, гендерная компетентность, гендерная культура, гендерная грамотность, гендерные знания, гендерный подход.

Natalya Sultanova, Svitlana Bezushko. Formation of future teachers' gender competence in the conditions of higher education institutions

Today the issue of ensuring gender equality in Ukraine is becoming more and more relevant. The implementation of the principle of equal rights and opportunities at all levels of social life is a necessary precondition for the formation in the state of a civilized, parity society and its integration into the European educational space. Therefore, the main task, that the scientific community now solves, is the creation of a better world for all people, in which there will be no place for any inequality: class, gender, racial or ethnic. In this aspect, fundamental changes in the content of theoretical and methodological approaches in education are naturally occurring, purposes of teaching and upbringing of youth are outlined in a new way.

The clarification of the essential features and content of such concepts as «gender», «gender culture», «gender approach» has been described. The problem aspects of gender in education institutions have been determined on the basis of a general review of scientific publications. It has been emphasized the importance of specialists' professional training in higher education institutions. The necessity of forming a gender culture of university students based on the idea of gender public policy has been substantiated.

The clarification of the essential features and content of such concepts as «gender», «gender culture», «gender approach» has been described. The problem aspects of gender in education institutions have been determined on the basis of a general review of scientific publications. It has been emphasized the importance of specialists' professional training in higher education institutions. The necessity of forming a gender culture of university students based on the idea of gender public policy has been substantiated.

The issues of introducing and improving the practical training of students as future teachers and pedagogues have been analysed. The author has emphasized the possibility of students' preparation with additional knowledge on gender issues.

Key words: gender, pedagogical competence, gender competence, gender culture, gender literacy, gender knowledge, gender approach.